

Іван Іваненко

Читаючи Святе Письмо або слухаючи біблійні уривки під час богослужінь, ми можемо досить часто зустріти згадки про старозавітніх священників. І тут постає доволі цікаве питання: для чого священники у старозавітні часи? Адже тоді не було Літургій, як у нас. Яким було їхнє завдання? Хто міг бути священником? У цій статті ми спробуємо з'ясувати деякі тонкощі старозавітного священства і дати відповідь на поставлені питання.

Про священство в ізраїльському народі є згадка вже у книзі Виходу: «Тай священники, що приступають до Господа, нехай освятяться...» (Вих 19,22). За часів патріархів вже було священство, згадка про яке є у книзі Буття, де постає постать Мелхиседека –священника Бога Всевишнього (Бут 14,18). Вони будували жертовники, на яких приносилися жертви Богові Ягве, але це не було священство у повному розумінні цього слова.

Натомість в повному і правдивому розумінні священство Старого Завіту було встановлене Мойсеєм, коли Ізраїль формувався як окремий народ з відмінним від інших народів культом поклоніння Єдиному Богові. За наказом Бога Мойсей обирав священників не з роду свого брата Арона. Це підтверджують слова: «Нехай приступлять Арон, брат твій, і сини його, з-поміж синів Ізраїля, щоб служити мені священниками» (Вих 28,1). Такий вибір стосувався не окремих осіб, а всього коліна Леві, яке було обране на службу Богові, і саме це служіння стало їхнім обов'язком впродовж всієї історії ізраїльського народу.

Священство у Старому Завіті було винятково спадковим і призначалося лише для чоловіків. Спадковість була необхідною для збереження і забезпечення вірного передання цього непростого священничого покликання в Ізраїлі. На відміну від інших

східних народів, ізраїльські священники вважалися поставленими на службу Богові, що надіяло їх значними перевагами у суспільстві, наприклад споживати жертвне м'ясо, доторкатися до святих речей тощо. Але вони мали зобов'язання бути відділеними від зовнішнього світу. Тому лише одне коліно Леві не отримало своєї частки землі після завоювання Ізраїлем Ханаану. Їм були дані окремі міста, і вони повинні були дотримуватися чистоти всіх ритуальних приписів, адже всі ці елементи їхнього служіння були невід'ємною частиною їхньої посвяти Богові.

Слід зауважити, що священство Старого Завіту будувалося за ієрархією (первосвященник, священник, левіт), яка дещо схожа до священничої ієрархії в Церкві (єпископ, пресвітер, диякон). На найвищому ступені ієрархії був первосвященник, який, згідно з Книгою Левіт, є верховним священником (Лев 21,10). Лише первосвященник міг заходити один раз в році до храму у Свята Святих. До його обов'язків входило загальне керування культом поклоніння Богові. Первосвященник мав також певну форму одягу: ефод – що означав відповідальність первосвященника, омофор, мантію. Також він носив на грудях невід'ємний елемент свого високого сану - «нагрудник» з 12 дорогоцінними каменями, що символізували дванадцять поколінь Ізраїля. Серед цих каменів були два особливі – «урім» і «тумім», за допомогою яких, кидаючи жереб, первосвященник міг отримати суд Божий.

На другому ступені ієрархічності були священники, які виконували різні функції. Найбільш важливою була обрядова функція. Священники були людьми храму, які мали обов'язок приносити жертви згідно з приписами закону. Лише священники в Ізраїлі могли приносити жертви Богові за свої гріхи і гріхи народу. Невід'ємною частиною священства Старого Завіту було уділення ними благословень. Яскравим прикладом такого благословення є наступний біблійний уривок: «Нехай Господь благословить тебе і охороняє тебе! Нехай Господь світить обличчям своїм до тебе та милує тебе! Нехай Господь оберне обличчя своє до тебе і дасть тобі мир!» (Чис 6, 24-26). Це так зване Аронове благословення збереглося і до сьогодні та використовується при звершенні Меси у латинській Літургії. Також функцією священників було проголошення Тори. Проповідування Божого Закону виокремлювало священство вибраного народу з-поміж усіх інших близькосхідних народів. Священник – це знавець Тори і її інтерпретатор, вчитель народу Божого. Священники пригадували народу про визначні події минулого, в яких прославився Бог Ізраїля. Їх записували та укладали в книги, але з початком Вавилонського полону ця функція священників стала неможливою, оскільки більшість священників було депортовано, а храм в Єрусалимі зруйновано.

Найнижчою сходинкою в старозавітній священничій ієрархії були левіти. У Книзі Второзаконня є згадки про священників – левітів, але немає чіткого їх розмежування. Уривок з Книги Второзаконня 18, 1-8 показує, що на початку виникнення священства в

Ізраїлі терміном «левіти» позначали тих, хто належав до коліна Леві, а священник - це функція, яку вони мали право виконувати. А от пізніші книги, такі як Хронік, виразно окреслюють левітів як людей не тотожних зі священничим прошарком населення; це були ті, які допомагали священникам виконувати їхні функції. Левіти переносили Скинїю в період, коли Ізраїль мандрував пустелею. Пізніше, з появою першого храму, вони мали обов'язок доглядати за чистотою у храмі і приготóвляли жертви для всепалення. Слід зауважити, що священниками могли бути лише нащадки з сім'ї Арона, всі інші нащадки з коліна Леві, які не належали до Аронового потомства, могли бути лише левітами.

На завершення слід зауважити, що старозавітнє було праобразом і підготовкою до новозавітнього, яке є досконалішим і вищим. Священство Старого Завіту ґрунтувалося на постійному жертвоприношенні для Бога-Ягве. З приходом у світ Сина Божого, який є Первосвященником Нового Завіту і який приніс досконалу жертву лише один раз (Євр 9,28), утворилося нове і кардинально відмінне священство. Найголовнішою функцією новозавітнього християнського священства є звершення Євхаристії на сповнення заповіді Господа Нашого Ісуса Христа «чинити це на Його спомин» (Лк 22,19).

Іван ІВАНЕНКО, «І приступив Арон до жертovníка...» (Лев 9,8) // СЛОВО №1 (81), березень-травень 2020